

Слободан Валовић

УЛОГА АРХЕОЛОГИЈЕ У РАЗВОЈУ КУЛТУРНОГ И ЕКОНОМСКОГ ПОТЕНЦИЈАЛА ОПШТИНЕ КРАЉЕВО

У интензивним напорима развоја краљевачке привреде, своје место морају свакако да нађу и друштвено-историјске науке међу којима археологија, као фундаментална наука, треба да добије и одговарајућу улогу. Својом облашћу проучавања материјалне културе човека, археологија је наука која нам пружа значајне податке за разумевање друштвено-економских процеса на тлу на коме живимо. Сагледавање резултата њених истраживања је један од значајних фактора за упознавање историје стотине генерација које су живеле на овом подручју, кроз чије се напоре, борбе са природом и освајачима, међусобна претапања и сажимање, формирао човек који је у социјалистичкој револуцији савладао и последњу велику препреку на путу у бескласно друштво. Све то намеће археологији као науци тражење нових путева активног учешћа у животу целокупне заједнице као и даљег повезивања са удруженим радом, што пред њу у нашем савременом друштву поставља сасвим одређене задатке који су диктирани општим друштвено-привредним кретањима и који се, када је реч о њеној делатности на територији краљевачке општине, у основи могу поделити у неколико група.

Прва група задатака следи из њене основне делатности, а то је приближавање историје модерном човеку. Ови задаци се првенствено могу решити активирањем веза између археолошког одељења Народног музеја и организација удруженог рада. Ту пре свега мислимо о изласку археологије из дубокх сенки музејских депоа и њеној појаву у свакодневној средини нашег човека. При томе не мислимо само на организовање изложби повременог или сталног карактера у самоме музеју, него и на привремено излагање покретних споменика материјалне културе у просторијама радних организација, где ће сваком раднику, који свакодневно издваја део свог привредног дохотка за потребе културе, та иста културна добра бити приближена. На овај начин њему би било омогућено да се са споменицима прошлости зближи у току своје радне свакодневнице, без потребе да од свог заслуженог одмора мора да одвоји посебно слободно време.

Ванредан значај треба у овом смислу дати и приближавању археологије житељима сеоских насеља. Не смемо заборавити да велики део нашег становништва није сконцентрисан у урбаним центрима, и да је временски ограничен свакодневним обавезама које намеће пољопривредна делатност. Овоме треба додати и неоспорне издатке које собом носи једно путовање до музејског центра као и недовољну упућеност у проблематику далеке историје, па ће нам убрзо постати јасно да на овом пољу треба развити посебну активност. Ширење културних хоризоната радног човека морало би да заузме значајно место у подизању нивоа општег образовања јер једино на тај начин можемо очекивати континуирану наградњу духовног живота свих чланова наше самоуправне заједнице.

Посебан задатак има археологија на пољу просветно-педагошке делатности, и то првенствено у школама основног образовања. Сагледавање форми једног технолошког развоја из далеке прошлости буди интересовање деце и имплицира идеје за материјално стваралаштво, а то је управо оно што чини базу сваког друштва. При томе, пак, треба избегавати приказивање археолошке науке као „обезане земље“ када се ради о избору будућег занимања. Управо супротно, треба јасно указати на све тешкоће које прате рад једног стручњака у овој научној области као и сва потребна знања којима он мора да располаже већ на првим корацима свог истраживачког рада.

У оквиру ове просветно-педагошке делатности не треба заборавити ни чињеницу да жива реч обогаћена визуелним доживљајем допире далеко лакше до слушаоца и дуже се задржава у меморији. Због тога треба обавезно предвидети допуну предавања приказивањем снимљеног материјала, односно филма или дијапозитива.

Најзад, треба подвући да је основни услов за омогућавање једне овакве активности археологије у укључивању домова културе, школа као и других културних центара, укључујући и међусобну тесну сарадњу просветних радника са археологом који делује на датом подручју.

Међутим, археологија као наука не исцрпљује овиме могућности свога укључивања у савремене токове развоја друштва.

У условима интензивне урбанизације одређених подручја краљевачке општине, како на деловима обухваћеним урбанистичким планом тако и у областима сеоске градње, до сада није била изражена интензивно организована заштита археолошких локалитета, што је у условима ограничених материјалних средстава и досадашње слабе повезаности појединих служби лако разумљиво. Ту се пре свега мисли на изостанак чвршћег повезивања и међусобне сарадње општинских служби планирања, катастарског одељења затим самог музеја и регионалног завода за заштиту споменика. Основни правац организовања послова заштите требало би, како досадашња искуства показују, да промени свој смер и да буде руковођен из базе а не — као до сада — из институције вишег територијалног нивоа.

Проблематика убрзаног привредног развоја општине, изградња значајних привредних објеката, као што је аутопут Појате — Чачак и сл., стављају пред археологију као науку још једну групу задатака из њене делатности у оквиру свеукупног система развоја нашег друштва. За овакву врсту ин-

ПОВЕРА
ПОКРОВА

вестиционих изградњи непосредно се везује и планирање и извршавање такозваних стратешких научно-истраживачких пројеката који имају за циљ благовремено испитивање будућих грађевинских површина а тиме и спашавање евентуалних угрожених покретних и непокретних археолошких споменика. Значај оваквих научно-истраживачких пројеката треба видети и у томе што од њиховог благовременог планирања и извођења у предвиђеном року зависе и значајне уштеде, како у временском тако и у материјалном погледу, код свих инвестиционих градњи које у садашњем моменту светске привредне рецесије могу бити од виталног значаја за привреду подручја.

ПРЕСТА
СРПОВА

Следећа група задатака из оквира теренске истраживачке делатности археолошке науке непосредно се везује за развој туристичке привреде како општине, тако и региона Краљево. Не треба посебно подсећати да је за развој туризма, поред угоститељских објеката, потребно обезбедити и значајније туристичке пунктове који би госту требало да омогуће активнији и занимљивији одмор. Терени око Краљево крију рушевине многих средњовековних и античких насеља а поједини надгробни споменици, као и појава римског и другог старог новца, указују на постојање богатих некропола чији би садржај, изложен у витринама Народног музеја примамно бројне, како домаће тако и стране госте.

Многи други су већ одавно схватили колики значај и привредни потенцијал лежи у овој врсти туристичких пунктова. Поменимо на овом месту један од најлепших античких локалитета Југославије — царску палату у Гамзиграду код Зајечара, затим комплекс археолошких споменика у Сремској Митровици, римске терме и тумуле у Чачку, велики средњовековни Рас на територији Новог Пазара и многе друге. Непознавање обима и значаја појединих археолошких споменика у општини Краљево, недовољно разумевање и слаби интерес за овакво ангажовање археологије, какви су били осетни у ранијим годинама, довели су до тога да се Краљево данас у том погледу слободно може уврстити у ред најинтересантнијих општина Региона.

Овај став се осетније изменио тек ове године па треба очекивати да ће финансијска подршка Основне заједнице науке Региона Краљево и материјална потпора СИЗ-а за културу Краљево, пружени трогодишњем великом пројекту заштитног истраживања неолитског градског насеља на локалитету „Дивље Поље“ у Ратини, обележити почетак једне нове епохе у развоју археологије на овом подручју.